

Uchwała z dnia 21 czerwca 2006 r.

III SPZP 1/06

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Zbigniew Hajn, Andrzej Wróbel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 21 czerwca 2006 r. sprawy ze skargi Piotra Z. na przewlekłość postępowania w sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lesznie w związku ze skargą dłużnika na czynności komornika w toku prowadzonej egzekucji [...], zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowieniem z dnia 8 maja 2006 r. [...]

„Czy w świetle ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843) dopuszczalne jest uwzględnienie wniosku o zasądzenie kosztów adwokackich, a jeśli tak to w jakiej wysokości i kogo obowiązek poniesienia tych kosztów obciąża ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Sąd uwzględniający skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki zasądza od Skarbu Państwa, na żądanie strony reprezentowanej w tym postępowaniu przez adwokata, koszty zastępstwa procesowego należne za prowadzenie spraw w postępowaniu zażaleniowym.

U z a s a d n i e

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego i prawnego. W dniu 28 marca 2006 r. dłużnik reprezentowany przez adwokata wniósł do Sądu Okręgowego w Poznaniu skargę na przewlekłość postępowania sądowego wywołanego skargą na czynności komornika, toczącego się przed Sądem Rejonowym w Lesznie. W skardze dłużnik domagał się

zasądzenia solidarnie od wierzycielki oraz od Skarbu Państwa kwoty 300 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu wywołanym skargą na przewlekłość. Żądanie zasądzenia kosztów adwokackich oparto na przepisach ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843) oraz § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Sąd Okręgowy rozpoznając skargę na przewlekłość postępowania prowadzonego wskutek wniesienia skargi na czynności komornika, powziął wątpliwości związane z dopuszczalnością zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego w sprawie wywołanej skargą na przewlekłość postępowania.

Wątpliwości Sądu Okręgowego wynikają z „braku podstawy prawnej” dla zasądzenia kosztów. Sąd wskazał, iż praktyka sądowa nie jest jednolita. Zdarzają się przypadki zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego na podstawie art. 8 ust. 2 ustawy o skardze oraz § 13 ust. 3 pkt. 1 w związku z § 4 ust. 1 i § 6 pkt. 2 rozporządzenia. W większości przypadków składy orzekające Sądu Okręgowego oddalają jednak takie wnioski. W związku z powyższym Sąd Okręgowy w Poznaniu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Rozstrzygnięcie przedstawionego zagadnienia prawnego wymaga uprzedniego rozważenia trzech szczegółowych kwestii prawnych, a mianowicie, czy w postępowaniu w sprawie przewlekłości postępowania dopuszczalne jest uwzględnienie przez sąd rozpoznający skargę wniosku o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego, a jeśli tak, to w jakiej wysokości koszty te powinny być zasądzone i kogo obciąża obowiązek zapłaty tych kosztów.

2. Ogólnie należy stwierdzić, że ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843, dalej jako „ustawa”), przewiduje jedynie zwrot opłaty stałej uiszczonej od skargi, którą sąd uwzględnił (art. 17 ust. 3

ustawy). Nie oznacza to jednak, że jest to regulacja zupełna i wyczerpująca w zakresie dotyczącym kosztów procesu, a strona tego postępowania nie może żądać zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Zgodnie bowiem z przepisem art. 8 ust. 2 ustawy w sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania toczącego się na skutek skargi sąd stosuje odpowiednio przepisy o postępowaniu zażaleniowym obowiązujące w postępowaniu, którego skarga dotyczy. Nie ulega wątpliwości, że powyższe odesłanie obejmuje nie tylko zasady i tryb postępowania, którego skarga dotyczy, ale także koszty tego postępowania, w tym koszty zastępstwa procesowego (por. postanowienie SN z dnia 8 marca 2005 r., III SPP 34/05, OSNP 2005 nr 20, poz. 327; postanowienie z dnia 21 marca 2006 r., III SPP 13/06, niepublikowane; postanowienie SN z dnia 4 lutego 2005 r., III SPP 11/05, OSNP 2005 nr 16, poz. 260).

3. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zażaleniowym nie regulują zagadnienia zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Zgodnie z art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. do postępowania toczącego się na skutek zażalenia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu apelacyjnym. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu apelacyjnym również nie normują zagadnienia zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, więc zgodnie z kolejnym odesłaniem zawartym w art. 391 § 1 k.p.c. należy stosować odpowiednio przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, czyli przepisy o kosztach procesu (art. 98 i nast. k.p.c.). Orzecznictwo Sądu Najwyższego w tym zakresie należy uznać za utrwalone (postanowienie SN z dnia 8 marca 2005 r., III SPP 34/05; postanowienie SN z dnia 21 marca 2006 r., III SPP 13/06). Nie stosuje się jednak przepisu art. 108 k.p.c. ustanawiającego zasadę, że sąd rozstrzyga o kosztach, w tym o zwrocie kosztów zastępstwa procesowego, dopiero w orzeczeniu kończącym sprawę w danej instancji. Stanowisko to ma potwierdzenie w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym zasądza się lub odmawia zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego poprzez odpowiednie zastosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w związku z art. 8 ust. 2 ustawy (postanowienie SN z 8 marca 2005 r., III SPP 34/05; postanowienie SN z 15 lipca 2005 r., III SPP 121/05, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 103; postanowienie SN z 3 czerwca 2005 r., III SPP 107/05, OSNP 2006 nr 1-2, poz. 32; postanowienie SN z 12 maja 2005 r., III SPP 96/05, OSNP 2005 nr 23, poz. 384; postanowienie z 22 marca 2005 r., III SPP 52/05; postanowienie z dnia 12 maja 2005 r., III SPP 96/05).

4. Zasady zwrotu kosztów w postępowaniu egzekucyjnym normuje art. 770 k.p.c., zgodnie z którym dłużnik powinien zwrócić wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Koszty egzekucyjne obejmują: opłaty, ryczałt kancelaryjny i wydatki poniesione przez komornika oraz należności pełnomocnika, jeżeli strona była reprezentowana przez adwokata (radcę prawnego) w postępowaniu egzekucyjnym (uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 1996 r., III CZP 80/96, OSNC 1996 nr 11, poz. 148). W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 29 lutego 1996 r., III CZP 17/96, przyjęto, że w sprawie ze skargi na czynności komornika o kosztach postępowania orzeka sąd na podstawie art. 770 k.p.c. stosując odpowiednio (art. 13 § 2 k.p.c.) w niezbędnym zakresie przepisy o zwrocie kosztów procesu (art. 98-110 k.p.c.). W związku z tym wskazane wyżej zasady i tryb zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu w sprawie przewlekłości postępowania dotyczą także przewlekłości wywołanej działaniem lub bezczynnością sądu w postępowaniu egzekucyjnym (art. 1 ust. 2 w związku z art. 8 ust. 2 ustawy i art. 770 k.p.c.).

5. W konkluzji tej części rozważań należy zatem stwierdzić, że strona postępowania w sprawie przewlekłości postępowania cywilnego (postępowania egzekucyjnego przed sądem) może żądać zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

6. Kolejną kwestią prawną jest problem, w jakiej wysokości należy zasądzać koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu w sprawie przewlekłości postępowania. Z odesłania zawartego w art. 8 ust. 2 ustawy wynika, że do ustalania wysokości kosztów zastępstwa procesowego strony przez adwokata, jak w sprawie niniejszej, należy stosować odpowiednio te przepisy o opłatach za czynności adwokackie, które dotyczą czynności adwokata w postępowaniu zażaleniowym (§ 13 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz.U. Nr 163 poz. 1348 ze zm.), dalej jako rozporządzenie. W przypadku, gdy skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki zostanie wniesiona przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu, wówczas koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponosi Skarb Państwa w wysokości określonej w § 19 powyższego rozporządzenia.

7. Pozostaje do rozważenia, którą ze stron obciąża obowiązek zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Wymaga to wyjaśnienia struktury podmiotowej postępo-

wania w sprawie przewlekłości, czyli określenia stron (uczestników na prawach strony) uczestniczących w tym postępowaniu, to zaś z kolei wymaga wyjaśnienia charakteru prawnego tego postępowania. W związku z tym należy podnieść, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że „postępowanie w sprawie przewlekłości postępowania jest postępowaniem incydentalnym (wypadkowym) w ramach postępowania co do istoty sprawy. Postępowanie ze skargi na przewlekłość nie jest więc samodzielny postępowaniem zmierzającym do stwierdzenia przewlekłości i ewentualnie zasądzenia z tego tytułu odpowiedniego odszkodowania (zadośćuczynienia). Jego celem jest przeciwdziałanie przewlekłości postępowania w trakcie jego trwania i ewentualne przyznanie „odpowiedniej sumy pieniężnej” jako wstępnej (tymczasowej) rekompensaty. W istocie rozpoznanie skargi nie ma samodzielnego przedmiotu, lecz jest jedynie elementem postępowania co do istoty sprawy” (uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2004 r., III SPP 42/04, OSNP 2005 nr 5, poz. 71). W orzecznictwie SN wypowiedziano także odmienny pogląd, że „w sensie prawnoprocesowym” postępowanie ze skargi na przewlekłość postępowania ma jednak charakter postępowania odrębnego względem „postępowania w określonej sprawie”, którego ono dotyczy: (a) odmienny jest bowiem przedmiot i cel tego postępowania (art. 2 i art. 6 ustawy), (b) toczy się ono pomiędzy innymi stronami i inny jest sąd właściwy do rozpoznania tej skargi (art. 3 i art. 10 ustawy), (c) w postępowaniu tym w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie „należy stosować odpowiednio przepisy o postępowaniu zażaleniomowym, obowiązujące w postępowaniu, którego skarga dotyczy” (art. 8 ust. 2 ustawy), a ponadto (d) ustawodawca przesądził równocześnie i o tym, że wydane w wyniku tego postępowania „postanowienie uwzględniające skargę wiąże sąd w postępowaniu cywilnym o odszkodowanie lub zadośćuczynienie, co do stwierdzenia przewlekłości postępowania” (art. 15 ust. 2 ustawy - skutek prejudycjalny) i wreszcie, co nie mniej istotne, (e) właściwymi w sprawach ze „skargi na przewlekłość postępowania” są wyłącznie sądy i toczy się ono „od początku do końca” przed sądami (uzasadnienie uchwały z dnia 28 czerwca 2005 r., III SPZP 1/05, OSNP 2005 nr 19, poz. 312). Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejsze pytanie prawne podziela prawną argumentacją przytoczoną w uzasadnieniu uchwały SN z dnia 28 czerwca 2005 r., III SPZP 1/05 i przychyliła się do stanowiska, że postępowanie w sprawie przewlekłości postępowania jest postępowaniem odrębnym w stosunku do postępo-

wania głównego, co oznacza, że krąg podmiotów tego postępowania może być inny niż postępowania głównego (postępowania w określonej sprawie).

8. Ustawa określa w sposób autonomiczny wobec przepisów Kodeksu postępowania cywilnego krąg uczestników postępowania w sprawie przewlekłości postępowania. Przepisy ustawy określają w szczególności, kto może być stroną skarżącą (uprawnionym do wniesienia skargi) w postępowaniu w sprawie przewlekłości postępowania. Zgodnie z art. 10 pkt 5 ustawy uprawnionym do wniesienia skargi jest strona, interwenient uboczny i uczestnik postępowania cywilnego, a w postępowaniu egzekucyjnym oraz w innym postępowaniu dotyczącym wykonania orzeczenia sądowego - strona oraz inna osoba realizująca swoje uprawnienia w tym postępowaniu (art. 10 pkt 7 ustawy). Jak trafnie przyjął Sąd Najwyższy w niepublikowanym postanowieniu z dnia 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05, strona przeciwną w postępowaniu w sprawie przewlekłości postępowania jest Skarb Państwa - prezes tego sądu, którego działanie lub bezczynność według twierdzeń skarżącego spowodowała przewlekłość postępowania (art. 10 ust. 1 ustawy). Należy zatem przyjąć, że stronami postępowania w sprawie przewlekłości postępowania w istocie są skarżący i Skarb Państwa, który zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy występuje w postępowaniu ze skargi na przewlekłość na prawach strony (postanowienie z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). Zachowaniem prowadzącym do wniesienia skargi na przewlekłość postępowania jest zachowanie sądu - organu państwa. Wynika to w sposób wyraźny z art. 1 ustawy, który jednoznacznie stanowi, iż przedmiotem postępowania ze skargi na przewlekłość jest nieuzasadniona zwłoka w rozpoznaniu sprawy wywołana działaniem sądu lub jego bezczynnością. Przepisów ustawy nie stosuje się zatem do przypadków zwłoki w rozpoznaniu sprawy spowodowanej zachowaniem drugiej strony postępowania głównego.

9. Odnosząc powyższe założenie do materii stanowiącej przedmiot niniejszego zagadnienia prawnego należy stwierdzić, iż stroną postępowania w sprawie przewlekłości postępowania, gdy skargę na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w sądowym postępowaniu egzekucyjnym wniósł dłużnik nie jest wierzyciel. Nie ma zatem podstaw, by kosztami postępowania wywołanymi wniesieniem skargi dłużnika na przewlekłość postępowania obciążać wierzyciela-stronę postępowania głównego. Zdaniem Sądu Najwyższego zasadne jest rozliczenie kosztów postępowania ze skargi na przewlekłość między jego stronami, a nie między stronami postępowania głównego. Nie można bowiem stosować wprost

wszystkich przepisów dotyczących postępowania zażaleniowego (postanowienie SN z dnia 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05, niepublikowane).

10. Sąd Najwyższy stwierdza, iż rozliczenie takie może nastąpić tylko w postanowieniu rozpoznającym skargę, ponieważ postanowienie to kończy postępowanie odrębne między podmiotami, które nie są stronami postępowania głównego. Postanowienie to powinno więc zawierać rozstrzygnięcie o kosztach postępowania między skarżącym, a Skarbem Państwa (postanowienie SN z dnia 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05).

11. Obowiązek zwrotu kosztów zastępstwa procesowego ciąży (zgodnie z art. 98 k.p.c.) na stronie przegrywającej sprawę. Odpowiednie zastosowanie art. 98 k.p.c. oznacza, iż w przypadku, gdy sąd uwzględni skargę (art. 12 ust. 2-4 ustawy), wówczas zasądza na rzecz skarżącego na jego żądanie od Skarbu Państwa oznaczoną kwotę tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu w sprawie przewlekłości postępowania (art. 8 ust. 2 ustawy w związku z art. 98 k.p.c.). Sąd nie może zatem obciążyć tymi kosztami wierzyciela (art. 770 k.p.c.), który nie jest stroną tego postępowania.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne jak w uchwale.

=====